

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ
MANSUR - TÜRKİYE DAVASI (16026/90)

(14/1994/461/542)

KARAR

STRAZBURG

8 Haziran 1995

İşbu karar metni, Mahkemenin A serisi 321 sayılı cildi olarak nihai şekilde yayınlanmasından önce sekreteryaya revizyonuna tabidir. Anılan seri Carl Heymanns Verlag KG'den (Luxemburger Strasse 449, D - 50939 Köln) temin edilebilecek olup, anılan yayıncı, aynı zamanda belli ülkeler için arka sayfada belirtilen temsilciler ile birlikte dağıtımın düzenlenmesinden de sorumludur.

Temsilciler Listesi

Belçika: Etablissements Emile Bruylant (rue de la Regence 67, B- 1000 Bruxelles)

Lüksemburg: Librairie Promoculture (14, rue Duchscher
(place de Paris), b.P. 1142, L - 1011 Luxembourg-Gare)

Hollanda: B.V. Jurisdische Boekhandel & Antiquariaat
A Jongbloed & Zoon (Noordeinde 39, NL - 2514 GC 's-Gravenhage)

Mansur - Türkiye Davasında¹

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşmenin ("Sözleşme") 43. Maddesi ve Mahkeme A² içtüzüğünün ilgili hükümleri uyarınca;

Başkan, Sn.	R. Ryssdal,
Sn.	R. Bernhardt,
Sn.	F. Gölcüklü,
Sn.	R. MacDonald,
Sn.	1. Foighel,
Sn.	G. Mifsud Bonnici,
Sn.	J. Makarczyk,
Sn.	D. Gotchev,
Sn.	P. Jambrek

isimli hakimler ve Sekreter Sn. H. Petzold'un katılımı ile toplanmış olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Heyeti:

23 Kasım 1994 ve 23 Mayıs 1995 tarihli gizli görüşme sonucunda,

Yukarıda son anılan tarihte benimsenmiş olan aşağıdaki karara varmıştır:

USULİ İŞLEMLER

1. Dava, Sözleşme'nin 32. Maddesi'nin 1. Fıkrası ve 47. Maddesinde öngörülen üç aylık süre içinde, 15 Nisan 1994 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ("Komisyon") tarafından Mahkememize sunulmuştur. Türk vatandaşı olan Bay Sadi Mansur tarafından 23 Kasım 1989 tarihinde Madde 25 kapsamında Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Komisyon'a sunulmuş olan bir başvuruya (No. 16026/90) dayanmaktadır.

Komisyon'un talebi 44. ve 48. maddeler ile Türkiye'nin Mahkemenin zorunlu yetkisini tanıdığı bildirgeye (Madde 46) ilişkindir. Talebin amacı davaya ilişkin gerçeklerin, davalı Devlet tarafından Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrası ve 6. maddesinin 1. fıkrası kapsamındaki yükümlülüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin bir kararın verilmesidir.

Sekretarya Notları

¹ Dava numarası 14/19 94/4 61/542'dir. İlk numara, davanın ilgili yıl içinde (ikinci numara) Mahkeme'ye sunulan dava listesindeki sıra numarasıdır. Son iki numara, davanın kuruluşundan bu yana mahkemeye sunulmuş olan davalar listesindeki ve Komisyona yapılan başvuruların ilgili listedeki konumunu belirtmektedir.

² A İchtüzüğü, 9 nolu Protokolün yürürlüğe girmesinden önce Mahkemeye sunulan davalar ile anılan tarih itibarıyla ilgili Protokole tabi olmayan Devletler ile ilgili davalar için geçerlidir. Bunlar 1 Ocak 1983 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş ve müteakiben zaman zaman değiştirilmiş olan Kurallar anlamında kullanılmıştır.

2. Mahkeme A İÇtüzüğünün 33. Maddesinin 3(d) Fıkrası uyarınca yapılmış olan soruşturmaya cevaben başvuran, adli takibata katılmak istediğini ve kendisini temsil edecek avukatı vekil tayin ettiğini bildirmiştir (Madde 30).

3. Oluşturulan Heyet, res'en seçilmiş bulunan Türk uyruklu Bay F. Gölcüklü (Sözleşme'nin 43. Maddesi) ile Mahkeme Başkanı Bay R. Ryssdal'ın (21. Madde, 3. Fıkra) katılımını da içermiştir. Mahkeme başkanı 26 Nisan 1994 tarihinde sekreterin huzurunda ismen Bay R. Bernhardt, Bay R. MacDonald, Bay I. Foighel, Bay G. Mifsud Bonnici, Bay J. Makarczyk, Bay D. Gotchev, Bay P. Jambrek olmak üzere, diğer yedi hakimin adını kura ile belirlemiştir (Sözleşmenin 43. Maddesi ve 21. Maddenin 4. fıkrası uyarınca).

4. Heyetin Başkanı sıfatıyla (İÇtüzük 21. Madde, 5. Fıkra) ve Sekreter aracılığıyla hareket eden Bay Ryssdal, Türk hükümeti ("Hükümet") temsilcisinin, başvuranın avukatının ve Komisyon Delegatesinin yazılı prosedürün organizasyonu hakkındaki görüşlerini bildirmelerini istemiştir (37. Madde, 1. Fıkra ve 38. Madde). Bunun sonucunda gönderilen talebe ilişkin olarak Sekreter muhatap Hükümetin görüşlerini sırasıyla 1 ve 5 Ağustos 1994 tarihlerinde almıştır. Komisyon Delegatesi herhangi bir yazılı mütalaa sunmamıştır.

5. 10 Kasım 1994 tarihinde Komisyon, Başkan'ın talimatı üzerine Sekreter tarafından istenmiş olan takibata ilişkin dosyayı sunmuştur.

6. Başkanın kararına uygun olarak duruşma 22 Kasım 1994 tarihinde Strazburg İnsan Hakları Mahkemesinde gerçekleştirilmiştir. Mahkeme duruşma öncesinde bir hazırlık toplantısı yapmıştır.

Mahkeme huzurunda hazır bulunanlar:

(a) Hükümet adına

Bay A. M. Özmen
Bayan D. Akçay

Yetkili Ajan,
Danış man;

(b) Komisyon adına

Bay H. Schermers,

Delege:

(c) Başvuran adına

Bay T. Akıllıoğlu

Avukat.

Mahkeme Bay Özmen, Bayan Akçay, Bayan Schermers ve Bay Akıllıoğlu'nun beyanlarını ve Bay Akıllıoğlu'nun sorulara olan cevaplarını dinlemiştir.

Hükümet cevabını yazılı olarak 12 Aralık 1994 tarihinde göndermiştir.

DAVA ESASLARI

I. Dava Konusu Olaylar

7. İran uyruklu olan Bay Mansur, 5 Mayıs 1989'da Türk vatandaşlığına geçmiştir.
8. 12 Haziran 1981 tarihinde Selanik Temyiz Mahkemesi (Yunanistan) tarafından Yunanistan ile Türkiye arasında uyuşturucu kaçakçılığı yapmak suçunda dört yıl hapis cezasına çarptırılmıştır.

A. Cezai takibat

9. Üç yıl sonra, aynı olaylar ile ilgili olarak başvuran aleyhine Edirne'de (Türkiye) iki ceza davası açılmıştır. Yargılama, Edirne İkinci Ağır Ceza Mahkemesi tarafından dava konusu olayın aynı olduğunun fark edildiği 6 Mayıs 1987 yılına kadar eşzamanlı olarak yürütülmüş ve Birinci Ağır Ceza Mahkemesi lehine görevsizlik kararı vermiştir (bkz. aşağıdaki 14. ve 27. paragraflar).

1. Edirne Birinci Ağır Ceza Mahkemesinde yürütülen yargılama:

10. 18 nisan 1984 tarihinde Yunanistan'da verilen mahkumiyet kararını müteakiben açılan hazırlık soruşturması sonrasında, İpsala savcılığı Bay Mansur'u ve iddia edilen suç ortağını, uyuşturucu kaçakçılığı suçlaması ile yargılanmak üzere Edirne Birinci Ağır Ceza Mahkemesine (birinci mahkeme) sevk etmiştir
11. 1 Mayıs 1984 tarihinde anılan mahkeme Yunanistan yetkililerinden iki davalı ile ilgili olarak açılan ceza dosyasının evraklarını (ifade tutanakları, karar ve el konan maddelere ilişkin laboratuvar raporu) istemiştir.
- 4 Ekim 1984 tarihinde Yunanistan Adalet Bakanlığı, istenmiş olan evrakların 20 Haziran ve 23 Kasım 1982 tarihlerinde olmak üzere, Atina'daki Türk Büyükelçiliği aracılığıyla gönderilmiş olduğunu bildirmiştir.
12. Bunun üzerine birinci mahkeme 27 Kasım 1985 tarihinde Yunanistan'da el konan maddeler için bir bilirkişi görüşünün alınmasını emretmiştir. 7 Şubat 1986 tarihinde Adli Tıp Kurumu, sadece dava dosyası bazında olmak üzere numunede eroin bulunduğu sonucuna varılan raporunu sunmuştur.
13. 31 Mart ve 21 Kasım 1986 tarihlerinde Mahkeme, evrakların sunulmasına ilişkin istemi ile ilgili olarak hangi işlemin uygulandığını sormuştur.

14. 1 Mayıs 1987 tarihli bir duruşmada, Edirne İkinci Ağır Ceza Mahkemesinin başvuran ile ilgili olarak aynı olaydan kaynaklanan başka bir davaya baktığı öğrenilmiştir. Bunun üzerine iki davanın birleştirilmesini talep etmiş ve 6 Mayıs tarihinde bu istek yerine getirilmiştir (bkz. yukarıdaki 9 ve 27. paragraflar)

Ayrıca, Yunan Mahkemesi tarafından sadece A. D. ile ilgili olarak verilen cevap dikkate alınarak, birinci mahkeme Yunanistan'da Bay Mansur'un arabasında bulunan uyuşturucu türlerinden her biri için ayrıntılı bilgi istemiştir.

15. 12 Nisan 1988 tarihinde birinci mahkeme, 28 Ekim 1987 tarihinde Yunan adli mercileri tarafından hazırlanmış olan bir sayfalık bilirkişi görüşünün Türkçe'ye çevrilmesini Ankara Ağır Ceza Mahkemesinden istemiş; ve istemini 19 Temmuz 1988 tarihinde yinelemiştir.

16. Ankara Birinci Ağır Ceza Mahkemesi, bir yeminli tercüman bulamamış ve ilgili belgeyi 7 Kasım 1988 tarihinde geri göndermiştir.

17. 11 Kasım 1988 tarihinde, birinci mahkeme, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesinden aynı istemde bulunmuş, ancak Ankara'daki mahkeme tarafından belirtilen aynı nedenle bu mahkemede istemi yerine getirememiştir.

18. 15 Haziran 1989 tarihinde yapılan duruşmada raporun tercümesi Bay Mansur tarafından sunulmuştur. Raporda sadece Bay Mansur'un bir uyuşturucu müptelası olmadığı belirtilmiştir anlaşılmıştır üzerine mahkeme bir kez daha Yunanistan'da ele geçirilen uyuşturucular ile ilgili bilirkişi raporu istemiştir.

19. 13 Temmuz 1990 tarihinde Türk Adalet Bakanlığı, söz konusu raporu birinci mahkemeye sunmuş ve bu mahkeme 19 Temmuz 1990 tarihinde, yine Ankara Ağır Ceza Mahkemesinden başarısızlık ile sonuçlanan bir tercüme isteğinde bulunmuştur.

20. 19 Şubat 1991 tarihinde birinci mahkeme başvurana 30 yıl hapis cezası vermiştir. Kararında, Bay Mansur'un aynı olaylardan dolayı Yunanistan'da dört yıl hapis cezasına çarptırıldığına ve Yunanistan'da verilen karar, Adli Tıp Kurumunun gözlemleri ve Bay Mansur'un itiraflarına dayanarak kendisi tarafından taşınan maddenin eroin olduğuna işaret edilmiştir.

21. 30 Nisan 1991 tarihinde Yargıtay Bay Mansur tarafından yapılan bir temyiz başvurusunu kanun gerekçesi ile reddetmiştir.

22. 21 Haziran 1991 tarihinde Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesinin 5 Haziran 1991 tarihli Kanun ile değiştirilmesi üzerine, birinci mahkeme 19 Şubat 1991 tarihinde verilen cezayı on yıla indirmiştir.

2. Edirne ikinci Ağır Ceza Mahkemesinde yürütülen yargılama

23. 12 Eylül 1984 tarihinde Yunan mercileri tarafından serbest bırakılması üzerine Bay Mansur Türkiye'ye dönmüştür. Türk vatandaşlığına geçmek üzere işlemleri başlatırken 1 Kasım 1984 tarihinde İstanbul'da Nüfus İdaresinde polis tarafından tevkif edilmiştir. Edirne Cumhuriyet Savcılığı'nın başvurusu üzerine 5 Kasım tarihinde düzenlenen bir müzekkere ile İpsala Sulh Mahkemesi tarafından yargılanmak üzere tutuklanmıştır.

Ertesi gün, anılan savcılık uyuşturucu kaçakçılığı suçlaması ile Edirne İkinci Ağır Ceza Mahkemesinde (ikinci mahkeme) ceza davası açmıştır.

24. 16 Kasım 1985 tarihinde mahkeme Yunan mercilerinden, başvuranın hüküm giymiş olduğu karar ile birlikte kimyasal madde ile ilgili laboratuvar raporunun gönderilmesini istemiştir.

25. Evrakları 18 Haziran 1985 tarihinde Türk Adalet Bakanlığı aracılığıyla getirilmiştir. 7 Ağustos 1985 tarihinde ikinci mahkeme evrakları tercüme edilmek üzere Ankara Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir. Tercüme 9 ekim 1985 tarihinde dosyaya sunulmuştur.

26. 25 Ekim 1985 tarihli duruşmada ikinci mahkeme, alınan raporlar arasında laboratuvar raporunun bulunmadığını tespit etmiştir. Yinelenen bir istem üzerine Yunan mercileri istenmiş olan söz konusu evrakların iki kez Atina'daki Türk Büyükelçiliği aracılığıyla gönderilmiş olduğunu bildirmiştir. Bunun üzerine ikinci mahkeme, Türk Adalet Bakanlığı'na başvurmuş ve 7 Ekim 1986 tarihinde rapor alınmıştır.

Bilirkişi raporunun tercümesinin temin edilmesine ilişkin istem üzerine, Ankara Ağır Ceza Mahkemesi zaten tercüme için gönderilmiş olduğunu bildirmiştir.

27. Başvuruların yapılmasından sonra, ikinci mahkeme başvuranın Edirne Birinci Ağır Ceza Mahkemesi'nde de aynı olaylardan davasının devam ettiğini tespit etmiştir. 6 Mayıs 1987 tarihinde görevsizlik kararı ile davayı sonra anılan mahkemeye sevk etmiştir (bkz. yukarıdaki 9. ve 14. paragraf).

B. Yargılanmak üzere tutukluluk süresi

28. Bay Mansur'un tutukluluk süresi 5 Kasım 1984 tarihinde başlamıştır (bkz. yukarıdaki paragraf). İpsala Sulh Mahkemesi, bu tutukluğun gerekçesi olarak başvuranın suçlandığı suçun niteliğini göstermiştir.

29. 6 Aralık 1984 tarihinde, ikinci mahkeme Bay Mansur'un anılan kararın bozulmasına ilişkin başvurusunu reddetmiştir.

30. Daha sonra aşağıdaki gerekçeler ile mahkeme, başvuranın tutukluluk halinin devamına karar vermiştir:

- (a) 17 Aralık 1984, 5 Şubat ve 10 Nisan 1985 tarihlerinde "yapılan suçlamanın niteliği ve dosya içeriği" gerekçesiyle ve
- (b) 7 Haziran 1985 ile 22 Nisan 1987 tarihleri arasında yapılan yirmi beş duruşmada ise ya herhangi bir gerekçe göstermeksizin ya da "tutuklama müzekkeresinde belirtilen nedenlerin geçerliliğini koruduğu" gerekçesiyle.

31. İkinci mahkemenin görevsizlik kararı vermesi üzerine birinci mahkeme, aşağıdaki şekilde başvuranın tutukluluk halinin devamına karar vermiştir:

- (a) 12 Mayıs 1987 ile 2 Ağustos 1988 tarihleri arasında yapılan on yedi duruşmada herhangi bir kesin gerekçe göstermeksizin ve
- (b) 29 Ağustos, 28 Eylül ve 2 Kasım 1988 tarihlerinde "davalıya karşı yapılan suçlamanın niteliği" gerekçesi ile
- (c) 30 Kasım 1988 tarihinde kesin bir gerekçe göstermeksizin,
- (d) 23 Aralık 1988 tarihi ile 26 Haziran 1990 tarihleri arasında yapılan on dokuz duruşmada "suçun niteliği" ve/veya "delil durumu" ve bir kez daha gerekçe göstermeksizin,
- (e) 25 Temmuz 1990 tarihinde herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve
- (f) 11 Eylül ve 9 Ekim 1990 tarihlerinde "suçun niteliği" gerekçesi ile.

32. 24 Kasım 1987 tarihinde Bay Mansur tarafından Mahkeme Başkanı'na, iki yılı Türk ile Yunan adli mercileri arasında yapılan yazışmalar için olmak üzere, üç yılı aşkın bir süredir tutuklu olduğunu ve özellikle aynı olaydan dolayı Yunanistan'da dört yıl hapis yatmış olduğunu belirtmiştir. Yargılamanın bir an önce sonuçlandırılmasını talep etmiştir.

Mahkeme bu talebe cevap vermemiştir.

Bay Mansur 1 Temmuz 1991 tarihinde serbest bırakılmıştır.

II. İlgili İç Hukuk

A. Anayasa

- 34 . Anayasanın 19. maddesinin 7. fıkrası şu şekildedir:
 "Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

B. Ceza Kanunu

35. Maddesi İlgili tarihte yürürlükte olan haliyle, Ceza Kanunu'nun 403. şu şekildedir:

"Uyuşturucu maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç edenlere –on yıldan aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda gösterilen uyuşturucu madde eroin, kokain, baz morfin veya haşhaş ise, fail hakkında verilecek ceza azami müebbet hapis cezası olacaktır."

5 Haziran 1991 tarihli 3756 Sayılı Kanun bu hükmü değiştirmiş, yüksek derecede zehirleyici maddelerin ihracını düzenleme suçu için öngörülen müebbet hapis cezasını, yurtdışında hapis yatılan sürelerin cezadan indirilmesini mümkün kılarak, on sekiz yıl ağır hapis cezasına çevirmiştir.

KOMİSYON HUZURUNDAKİ TAKİBAT

36. Bay Mansur Komisyon'a 23 Kasım 1989 tarihinde başvurmuştur. Yargılanmak üzere tutuklu kaldığı süre (Sözleşmenin 5. Maddesinin 3. Fıkrası) ve aleyhinde açılan ceza davası (6. Maddenin, 1. Fıkrası) konusunda şikayetçi olmuştur.
37. Komisyon başvurunun (no. 16026/90) kabul edildiğini 23 Kasım 1989 tarihinde ilan etmiştir. 28 Şubat 1994 tarihli raporunda (31. Madde) anılan iki hükmün ihlal edildiğine ilişkin mütalaasını oybirliği ile bildirmiştir. Komisyonun mütalaasının tam metni bu kararın ekinde sunulmuştur¹."

¹ Sekreterya Notu. Uygulama nedenlerinden dolayı bu ek, sadece kararın baskılı sürümünde verilecek olup (Mahkeme yayınlarının 321. cildi A Serisi), ancak Komisyon Raporunun bir sureti Sekreterya'dan elde edilebilecektir.

HUKUMET TARAFINDAN MAHKEMEYE YAPILAN NİHAİ SUNUMLAR

- 38 . Hükümet dilekçesinde Mahkeme'den sunmuş oldukları ön itirazlarının kabulünü veya alternatif olarak Sözleşmenin 5. Maddenin 3. fıkrası veya 6. Maddenin 1. fıkrasının ihlal edilmediğinin kabulünü talep etmiştir.

HUKUK AÇISINDAN

I. GİRİŞ MÜTALAASI

- 39 . Hükümet, mevcut davaya ilişkin savunmalarının ancak Türkiye tarafından Mahkeme'nin zorunlu yetkisinin tanındığının kısmen veya tamamen tanınması durumunda dikkate alınması gerektiğini bildirmiştir.

Loizidou - Türkiye davasında Hükümet, Sözleşme'nin 46. Maddesi uyarınca 22 Ocak 1990 tarihinde Türkiye tarafından yapılan bildirgenin içerdiği yer itibarıyla yetki (ratione loci) sınırlamasının Mahkeme tarafından geçersiz sayılması durumunda, anılan bildirgenin de geçersiz olacağını iddia etmektedir. Mahkeme, 23 Mart 1995 tarihli kararında söz konusu sınırlamayı hükümsüz kabul ederek, anılan bildirgenin Mahkemenin yetkisinin tanınmasına ilişkin geçerli bir kabul içerdiği kararına varmıştır. (Seri A no. 310, s. 32, 98. paragraf).

II. HUKUMET'İN ON İTIRAZLARI

- 40 . Ana sunumu olarak Hükümet, zaman itibarıyla yetkisizlik, iç hukuk yollarının tüketilmediği ve mağduriyetin ortadan kalkması gerekçeleriyle davanın kabulüne ilişkin üç itiraz öne sürmüştür.

1 . Zaman itibarıyla yetkisizlik

- 41 . Hükümet 22 Ocak 1990 tarihinde, Türkiye'nin ilgili tarih "sonrasında meydana gelen olaylara dayalı kararlar da dahil olmak üzere, olaylar ile ilgili başvurularda" Mahkemenin zorunlu yetkisini kabul etmiş olduğunu ve buradaki amacın Sözleşmenin 46. maddesi uyarınca sunulan bildirgenin sunum tarihinden önce meydana gelen olayların Mahkeme kapsamından çıkarılması olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca, mevcut davada Mahkemenin zaman itibarıyla yetkisi, niteliği itibarıyla "22 Ocak 1990" tarihi öncesinde meydana gelen olayların" devamı olduğundan Mahkeme'nin zaman itibarıyla yetkisinin dışında olduğunu savunmuştur.

- 42 . Komisyon Delegesi ise, Mahkeme'nin bireysel başvuru hakkının tanınmış olduğu 28 Ocak 1987 tarihi itibarıyla davanın görülmesi konusunda yetkiye sahip olduğunu savunmuştur.

43. Bay Mansur bu görüşe katılmıştır.

44. Sözleşmenin 46. maddesi uyarınca Türkiye'nin sunmuş olduğu bildirgenin metni dikkate alınarak, Mahkeme 22 Ocak 1990 tarihinden önce meydana gelen olaylara ilişkin şikayetlerin görülemeyeceği ve zaman itibarıyla yetkinin sadece anılan tarihten sonrasını kapsadığı görüşündedir. Ancak Başvuranların Sözleşmenin 5. Maddesinin 3. Fıkrası ve 6. Maddesinin 1. Fıkrasına ilişkin şikayetlere ilişkin olarak, yukarıda belirtilen bildirgenin sunuluş tarihindeki yargılama durumu dikkate alınacaktır. (diğer makamlar ve mutatis mutandis ile birlikte bkz. 27 haziran 1968 tarihli Neumeister - Avusturya kararı, A serisi No. 8, s. 38, Madde 7, ve 25 Temmuz 1987 tarihli Baggetta - İtalya davası, Seri A. No. 119, s. 32, Madde 20).

Bu sebeple Hükümet'in halihazırda mevcut durumların uzantısı olduğu hallerde 22 Ocak 1990 sonrası olayların yetki dışında bulunduğu yolundaki savunması kabul edilemeyecektir. Anılan tarih itibarıyla Devletin eylem ve ihmallerinin sadece Sözleşme'ye uygun olmakla kalmayıp, şüphesiz olarak aynı zamanda Sözleşme kurumlarının incelemesine tabidir.

2. İç Hukuk Yollarının tüketilmediği

45. Hükümet ayrıca Bay Mansur'un takibat sırasında, Anayasanın

19. Maddesinin 7. Fıkrasında tutuklanan kişilere makul bir süre içinde yargılanmayı isteme hakkını veren hükme başvurmamış (bkz. yukarıdaki 34. paragraf) iddia ederek, iç hukuk yollarının tüketilmediğini öne sürmüştür. Ayrıca, kanunen veya kanunlara aykırı olarak tutuklanmış olan herkese beraat kararı verilmesi, mahkemeye çıkarılmadan tahliye edilmesi veya hüküm giyip giymemesine bakılmaksızın, zararlarını talep etme hakkını veren 7 Mayıs 1964 tarih ve 466 Sayılı kanuna başvurulmadığını bildirmiştir.

46. Komisyon Delegesi görüşü ile paralel olarak Mahkeme bu itirazın daha önceden davanın kabulü aşamasında öne sürülmediğine işaret etmektedir. Bu sebeple bir *estoppel* mevcuttur.

3. Mağduriyetin ortadan kalkması

47. Son olarak Hükümet, 21 haziran 1991 tarihinde, 3756 Sayılı Kanunun (bkz. yukarıdaki 22. paragraf) yürürlüğe girmesinden sonra ceza süresinde önemli ölçüde bir indirim yapıldığını ve 1 Temmuz 1991 tarihinde serbest bırakılmış olması nedeniyle sözleşme ihlalinden mağdur olduğuna ilişkin talebinin geçerliliğini kaybettiğini öne sürmüştür.

48. Bu hususta da Mahkeme, anılan itirazın daha önceden Komisyon huzurunda dile getirilmediğini vurgulamaktadır. Bu nedenle *estoppel* olmasından dolayı anılan itirazın reddi gerekmektedir.

III. SOZLEŞMENİN 5. MADDESİNİN 3. FIKRASININ İHLALI İDDIASI

49. Bay Mansur yargılanmak üzere tutuklu kaldığı süreye ilişkin şikayette bulunmuştur. Aşağıdaki hükmü öngören 5. Maddenin 3. fıkrasını ihlal ettiği görüşündedirler:

"Bu maddenin 1/c fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutuklu durumda bulunan herkes hemen bir yargıç veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılır; kendisinin makul bir süre içinde yargılanmaya veya adli kovuşturma sırasında serbest bırakılmaya hakkı vardır. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabilir."

50. Hükümet bu iddiaya alternatifte karşı çıkmış, ancak Komisyon tarafından kabul edilmiştir.

A. Dikkate alınması gereken süre

51. Bu kararın 40. paragrafında belirtilen sonuca ilişkin olarak Mahkeme, Mahkemenin zorunlu yetkisinin tanınmış olduğu bildirgenin sunuluş (22 Ocak 1990) tarihi ile Edirne Birinci Ağır Ceza Mahkemesi'nin karar tarihi (19 Şubat 1991) arasında geçen süre olan bir yıl, yirmisekiz günlük bir süreyi dikkate alabilecektir. Ancak 22 Ocak 1990 tarihi sonrasında sürdürülen tutukluluk hallerinin Sözleşme'nin 5. Maddesinin 3. Fıkrasınca doğrulanıp doğrulanmadığının değerlendirilmesi için Mahkeme, anılan tarihe kadar 5 Kasım 1984 tarihinde (bkz. paragraf 23) yakalanmış olan başvuranın yaklaşık beş yıl ve üç aylık bir süre boyunca tutuklu kalmış olduğunu dikkate alacaktır.

B. Tutukluluk Süresinin Makul Düzeyde Olması

52. Belli bir davada yargılanmak üzere bekleyen, suçlanan bir şahsın tutukluluk halinin makul bir süreyi aşmamasını sağlamak, öncelikli olarak ulusal yargı mercilerinin görevidir. Bu bağlamda ulusal yargı mercileri, varsayılan masumiyet ilkesini gerekli ölçüde dikkate alarak, kişisel özgürlüğe saygı kuralından kamu yararı adına taviz gerektiren haklı bir gerekçenin mevcudiyetine ilişkin lehte ve aleyhteki esasların tümünü incelemeli ve serbest bırakılma başvurularına ilişkin kararlarında bunları tespit etmelidir. Mahkemeden, bu kararlarda gösterilen gerekçeler ve başvuran tarafından başvurularda belirtilen esaslar bazında Sözleşmenin 5. Maddesinin 3. Fıkrasının ihlal edilip edilmediği konusunda karar vermesi istenmektedir. (bkz. diğer mercilerin yanı sıra 26 Haziran 1991 tarihli Letellier - Fransa kararı, Seri A, No. 207, s. 18, 35).

Tutuklu şahsın bir suç işlemiş olmasına ilişkin makul şüphenin devamı, sürdürülen tutukluluk halinin geçerliliği için bir zorunlu koşuldur, ancak belli bir sürenin aşılması durumunda bu yeterli olmamaktadır; Bu durumda Mahkeme, adli merciler tarafından öne sürülen gerekçelerin özgürlüğün kısıtlamasını haklı nedene dayandırıp dayandırmadığını incelemelidir (a.g.e. ve bkz. Wemhoff - 27 Haziran 1968 tarihli Almanya kararı, A Serisi, No. 7, ss. 24-25, Fıkra

12, ve 16 Temmuz 1971 tarihli Ringeisen - Avusturya kararı, A Serisi, No. 13, s. 42, Fıkra 104) . İlgili gerekçelerin "geçerli" ve yeterli olması durumunda Mahkeme ayrıca ilgili ulusal mercilerin soruşturmanın yürütülmesi aşamasında "özel bir ihtimam" gösterip göstermediğini araştırmalıdır (bkz. 10 Kasım 1969 tarihli Matznetter - Avusturya davası, A Serisi, No. 10, s. 34, 12. Fıkra; 28 Mart 1990 tarihli

..... - Avusturya davası, A Serisi, No. 175, s. 16, 42. Fıkra; ve daha önce anılan Letellier - Fransa kararı, s. 18, 35. Fıkrası).

53. Mahkeme'nin zaman itibarıyla yetkisi kapsamındaki süre içinde Edirne Birinci Ağır Ceza Mahkemesi ("birinci mahkeme") başvuranın tutukluluk süresinin devamına ilişkin hususu dokuz kez görüşmüştür.

Bay Mansur'un serbest bırakılmasının reddedilme gerekçesi olarak "suçlamaların niteliğini" ve "delil durumunu" öne sürmüş ve üç kez de kararı için bir gerekçe göstermemiştir.

Hükümet sanığın karşı karşıya olduğu ağır cezayı, kaçma ihtimalini veya delilleri yok etme ve hileli itilaf tehlikesini vurgulamıştır. Bay Mansur'un Türkiye'de herhangi bir sabit ikametinin mevcut olmadığını ve serbest bırakılmasından sonra adli mercilerin duruşma celplerine icabet etmeme veya sadece süresinin tespiti gereken cezasının infazından kaçama ihtimalini dile getirmiştir.

54. Başvuran söz konusu kararların mükerrer olduğundan şikayetçi olmuş ve daima Türkiye'de ikamet ettiğini ve İstanbul'daki Kapalı Çarşı'da bir tüccar olduğunu ve mahkemelerin kendisinin durumuna ilişkin gerçekleri göz ardı ettiğini bildirmiştir.

55. Mahkeme, bir sanığın kaçmasına ilişkin tehlikenin sadece söz konusu cezanın ağırlığı bazında değerlendirilmeyeceğine işaret etmektedir. Bu aynı zamanda, bir kaçma tehlikesinin mevcudiyetini teyit eden veya kaçma ihtimalinin yargılanmak üzere tutuklu tutulmayı haklı çıkarmayacak derecede düşük olduğunu ortaya koyan başka ilgili etkenlere göre değerlendirilmelidir. (bkz., mutatis mutandis, yukarıda anılan Letellier - Fransa Kararı, s. 19, 43. Fıkra).

Söz konusu davada, birinci mahkemenin tutukluluk halini teyit eden emirlerinde, kaçmaya ilişkin bir tehlikenin neden olduğuna ilişkin herhangi bir açıklama yapılmaksızın, basma kalıp denmese de, hemen her zaman aynı kelimeler kullanılmıştır.

56. "Delil durumu" ifadesi suça ilişkin ciddi göstergelerin mevcut olduğu ve devam ettiği şeklinde anlaşılmaktadır. Genel olarak ilgili etkenler olmasına rağmen, mevcut davada bunlar şikayet konusu tutukluluğun devamını haklı çıkarmamaktadır. (bkz. 27 Kasım 1991 tarihli Kemmache - Fransa kararı (No. 1 ve 2), A Serisi, No. 218, s. 24, 50. fıkra).

57. Bu hususlar da dikkate alınarak, Mahkeme başvuranın söz konusu süre içinde sürdürülen tutukluluk halinin 5. Maddenin 3. fıkrasını ihlal ettiğini kabul etmiştir.

Bu sonuç, adli mercilerin davayı nasıl yürüttüklerine ilişkin bir araştırmanın yapılmasını gereksiz kılmaktadır.

IV. SÖZLEŞME'NİN 6. MADDESİ, 1. FIKRASININ İHLALİ İDDİASI

58. Bay Mansur ayrıca kendisine karşı yapılan ceza soruşturmasının süresi konusunda da şikayette bulunmuştur. Bu hususta aşağıdaki hükmü öngören Sözleşme'nin 6. Maddesinin 1. Fıkrası gerekçe gösterilmektedir:

"Herkes kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde görülmesini istemek hakkına sahiptir.. "

59. Hükümet bu görüşe alternatif dahilinde itiraz etmiş, ancak Komisyon tarafından kabul edilmiştir.

A. Dikkate alınması gereken süre

60. Takibat, başvuranın 18 Haziran 1984 tarihinde Edirne Birinci Ağır Ceza mahkemesine sevkî ile başlamıştır.

Ancak, bu kararın 44. paragrafında ulaşılan sonuç dikkate alındığında, Mahkeme sadece Türkiye'nin Mahkeme'nin zorunlu yetkisinin kabul edildiğini bildiren bildirgesinin sunuluş tarihi olan 22 Ocak 1990 ile birinci mahkemenin kararının İstinaf Mahkemesi tarafından onandığı 30 Nisan 1991 tarihleri arasında geçen bir yıl, üç ay ve sekiz günlük süreyi dikkate alabilecektir. Bununla birlikte, söz konusu tarihte takibatın halihazırda yedi yılı aşkın bir süredir devam ettiği dikkate alınmalıdır.

B. Takibatın makul bir süre ile sınırlı olması

61. Takibatın makul bir süre ile sınırlı olması, başta davanın karmaşıklığı, başvuranın ve ilgili mercilerin tutumu olmak üzere Mahkeme'nin içtihadındaki ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmelidir (bkz., diğerlerinin yanı sıra, yukarıda anılan Kemmacche - Fransa Kararı (no. 1 ve 2), s. 27, 60. Fıkra).

1. Davanın Karmaşıklığı

62. Hükümet, kısmen ilgili uyuşturucu trafiği, özellikle de uyuşturucuların tür ve miktarı ile ilgili belli hususların açıklığa kavuşturulmasına ilişkin zorunluluk ve kısmen de Bay Mansur'un ceza dosyasından evrakların sağlanmasını geciktiren Yunan mercilerinin işbirliğinde bulunmaması sebebiyle karmaşık bir dava olduğunu öne sürmüştür.

63. Komisyon Delegatesinin kanaatine göre, hükümet tarafından iddia edilen karmaşıklık, aynı şahıs ve aynı olaylar nedeniyle, dahası aynı şehirde olan iki farklı ağır ceza mahkemesinde iki ayrı dava açan adli mercilerden kaynaklanmıştır.

64. Başvuranın iddiasına paralel olarak Mahkeme, Yunan mercilerinden istenmiş olan evrakların Atina'daki Türk Büyükelçiliği aracılığıyla gönderilmiş olduğunu (bkz. yukarıdaki 11. ve 26. paragraflar), ancak çeşitli Devlet daireleri arasındaki iletişim bozukluğu ve yeminli tercümanların bulunmaması nedeniyle bunların zamanında kullanımının mümkün olmadığı kanaatındadır. Ayrıca, 15 Haziran 1989 tarihinde Bay Mansur, kendisi ile ilgili belgelerden bir tanesinin Türkçe tercümesini kendisi temin etmiştir (bkz. yukarıdaki 18. paragraf). Edirne Birinci Ağır Ceza Mahkemesi Bay Mansur'u Selanik Temyiz Mahkemesinin kararı (bkz. yukarıdaki 8. paragraf), kendi ifadeleri ve Adli Tıp Kurumu raporuna (bkz. yukarıdaki 20. paragraf) dayanarak mahkum etmiştir.

Bu bağlamda, davanın karmaşık olduğu kabul edilemez.

2. Başvuranın tutumu

65. Mahkeme bu hususta, Hükümet tarafından duruşmanın herhangi bir aşamasında davalının tutumuna ilişkin herhangi bir eleştirinin getirilmediğine işaret etmekle yetinmektedir.

3. Adli mercilerin tutumu

66. Hükümet, davaya ilişkin işlemler konusundaki gecikmeler nedeniyle, adli mercilerin eleştirilemeyeceğini belirtmiştir. Ülkesinin uyuşturucu trafiğinin engellenmesine ilişkin uluslararası sorumluluğunun bilincinde olarak, daha hızlı bir prosedür benimsemesinin mümkün olmadığını, bunun aksine kararı etkileyebilecek tüm hususları inceleme yükümlülüğünde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Bay Mansur'un cezasının indirilmesini ve Yunanistan'da hapis yattığı sürenin düşülmesini gerektiren 5 Haziran 1991 tarihli yasama değişikliğinin uygulanması konusunda da birinci mahkemenin gecikmediğini öne sürmüştür. Bu nedenle başvuranın aynı yıl içinde 1 Temmuz tarihinde serbest bırakılabildiğini belirtmiştir.

67. Mahkeme uyuşturucu trafiğinin tehlikesinin ve bunun önlenmesine ilişkin etkin önlemlerin gerekli olduğunun bilincindedir, ancak bu davada Hükümet'in iddiasını kabul etmesi mümkün değildir.

68. Sözleşme'nin 6. Maddesinin 1. fıkrası, aleyhinde ceza davası açılan herkese söz konusu suçlama ile ilgili olarak makul bir süre içinde nihai kararın verilme hakkını sağlamaktadır (diğer mercilerin yanı sıra, bkz. 19 Şubat 1991 tarihli Adiletta ve diğerleri - İtalya kararı, A Serisi, No. 197-E, s. 65, 17. paragraf). Mahkemelerin bu şartı yerine getirmesini sağlayacak hukuk sistemlerinin düzenlenmesi akit Devletlerin sorumluluğundadır (bkz., mutatis mutandis, 24 Mayıs 1991 tarihli Vocaturo - İtalya Kararı, A Serisi, No. 206-C, s. 32, 17. paragraf).

69. Mevcut davada, Edirne Birinci Ağır Ceza Mahkemesi, Yunanistan'da yakalanan maddelere ilişkin laboratuvar raporunu 13 Temmuz 1990 tarihine kadar alamamıştır; altı gün sonra tercüme isteyen bir yazıyı Ankara Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir (bkz. 19. paragraf). Sonra, 19 Şubat 1991 tarihinde hala raporun bir tercümesi alınmadığından (bkz. yukarıdaki 20. ve 64. paragraflar) başvuranı diğer delillere dayanarak mahkum etmiştir.

Mahkeme, yargılamanın neden bu şekilde yürütüldüğünü, özellikle Edirne Birinci ve İkinci Ağır Ceza Mahkemelerinin her birinin rapor konusunda ve raporun alınması için davayı ertelemek konusunda neden ısrar ettiklerini anlamakta güçlük çekmektedir.

70. Sonuç olarak dava konusu ceza davası süresi altıncı maddenin
1. fıkrasını ihlal etmiştir.

V. SOZLEŞMENİN 50. MADDESİNİN UYGULANMASI

71. Sözleşmenin 50. Maddesi uyarınca

"Mahkeme, bir Yüksek Sözleşme Tarafının yargı mercileri veya herhangi başka bir Resmi mercii tarafından verilmiş olan bir kararın veya alınmış olan bir tedbirin bu Sözleşmeden doğan yükümlülöklere tamamen veya kısmen aykırı düştüğü hükmüne varırsa ve eğer ilgili tarafın iç hukuku bu karar veya tedbirin sonuçlarını ancak kısmen gidermeye elverişli ise, Mahkeme kararında gerektiği takdirde zarar gören tarafa adil bir tazmin şeklinde hükmolunur."

A. Zararlar

72. Bay Mansur maddi zarar için 850,000,000 Türk Lirası (TL) ve manevi tazminat için 500,000,000 TL tazminat talebinde bulunmuştur. Yargılama süresince mesleğini icra edemediğini ve tutukluluk altında bulunduğu kötü şartların sağlığı üzerinde kalıcı etkilere sebep olduğunu iddia etmiştir.

73. Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmemiş olduğu ve mağduriyet durumunun ortadan kalkmasına (bkz. Yukarıdaki paragraf 45 ve 47) dayalı ön itirazlarını yineleyerek, taleplerin Mahkeme tarafından reddedilmesini talep etmiştir.

74. Komisyon Delegesi, yargılanmak üzere tutuklu kaldığı toplam sürenin cezasından indirilmiş olması nedeniyle başvuranın herhangi bir maddi zarara maruz kalmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Manevi tazminat olarak 50,000 ile 60,000 Fransız Frangı (FRF) tutarında bir meblağın yeterli tazmin teşkil edeceğini belirtmiştir.

75. Mahkeme birinci hususa katılmaktadır. İkinci husus ile ilgili olarak manevi zarar için Bay Mansur'a ödenecek olan tazminatı 30,000 FRF olarak tespit etmiştir.

B. Masraf ve ücretler

76. Başvuran ayrıca Türkiye'de ve Sözleşme kurumları nezdinde yapılan savunmasının karşılığı olarak toplam olarak 300,000,000 TL tutarında ödemiş olduğu avukatlık ücretinin de tazminini talep etmiştir.

Hükümet bu konuda bir görüş bildirmemiştir.

78. Komisyon Delegatesi görüşü ile paralel olarak, Mahkeme Türk hukukunda yargılama süresinin uzunluğu açısından herhangi bir çözüm yolunun bulunmadığını ve bu bağlamda herhangi bir masrafın tahakkuk etmemiş olduğu; Sözleşme kurumları nezdinde tahakkuk etmiş olan giderler ile ilgili olarak makul tutarın 30,000 FRF olacağını ve yasal yardım için Avrupa Konseyi tarafından ödenmiş olan 14,106.50 FRF tutarının mahsup edilmesi gerektiği kanaatine varmıştır.

YUKARIDA BELİRTİLEN GEREKÇELERE DAYANARAK MAHKEME

1. Zaman itibariyle yetki olmadığına ilişkin ön itirazın reddine;
2. İç hukuk yollarının tüketilmediğine ilişkin itirazın reddine;
3. Mağduriyet durumunun ortadan kalktığına ilişkin itirazın reddine;
4. Başvuranların tutukluluk süreleri ile ilgili olarak Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrasının ihlal edildiğine ilişkin talebin kabulüne;
5. Ceza davalarının süresi ile ilgili olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğine ilişkin talebin kabulüne;
6. Manevi zararlar açısından üç ay içinde 30.000 (otuzbin) Fransız Frangının ve masraf ve giderler için ise 14,106 (ondörtbinyüzaltı) frank mahsup edilmek üzere 30,000 (otuz bin) frangın davalı Devlet tarafından başvurana ödenmesine ilişkin talebin kabulüne;
7. Adil tazmin konusundaki diğer taleplerin oy birliği ile reddine;

ilişkin işbu kararı İngilizce ve Fransızca olmak üzere, 8 Haziran 1995 tarihinde Strazburg'da bulunan İnsan Hakları Binası'ndaki halka açık oturumda düzenlenmiştir.

Rolv RYSSDAL Başkan

Herbert PETZOLD Sekreter